

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 342.553:342.57

Horbliuk S.A.

Narodowa Akademia Zarządzania Państwowego przy Prezydencie Ukrainy

INSTRUMENTY PARTYCYPACJI OBYWATELSKIEJ W PRAKTYCE INNOWACYJNEGO ZARZĄDZANIA M. ST. WARSZAWY

Partycypacja obywatelska staje się ważnym elementem innowacyjnego zarządzania miast w Polsce. Artykuł ma na celu upowszechnianie wiedzy na temat zastosowania instrumentów partycypacji obywatelskiej w m. st. Warszawie. Zidentyfikowano i przeanalizowano takie instrumenty: inicjatywa lokalna, budżet partycypacyjny, dotacje dla organizacji pozarządowych, miejsca aktywności lokalnej, konsultacje społeczne i in.

Słowa kluczowe: partycypacja obywatelska, innowacyjne zarządzanie, polityka miejska, inicjatywa lokalna, budżet partycypacyjny, Warszawa.

Postawienie problemu. Obecnie udział obywateli w zarządzaniu miastem nie powinien być ograniczony wyłącznie do udziału w wyborach. Partycypacja obywatelska to pojęcie, które opisuje trend polegający na udziale obywateli w kształtowaniu i wdrożeniu polityki rozwoju. Równoległe do rosnącego zapotrzebowania na mobilizację i partycypację obywatelską występuje tendencja do uzupełniania starych modeli demokracji pośredniej o tryby demokratycznego zaangażowania i odpowiedzialności, w większym stopniu oparte o partycypację. W nowych warunkach poszczególni obywatele i społeczności w większym stopniu będą ponosić odpowiedzialność za własny dobrobyt oraz za lokalne procesy polityczne, kształtujące ich życie i miejsca, w których żyją [4, s. 82, 85].

Niektóre miasta nauczyły się zarządzać w sposób innowacyjny i wypracowały nowatorskie rozwiązania w sferze partycypacji obywatelskiej. Wskazują na to przykład m. st. Warszawy, w którym samorząd terytorialny aktywnie wprowadza narzędzia polityki miejskiej dla zbudowania odpowiedzialnej wspólnoty, interesującej się sprawami miasta i angażującej się w nie.

Analiza ostatnich badań. W 2016 roku w ramach programu Obywatele dla Demokracji był przedstawiony raport „O partycypacji. Podsumowanie badań i analiz dotyczących partycypacji obywatelskiej w Polsce” [7], który podsumowuje przegląd danych na temat zastosowania rozmaitych mechanizmów partycypacyjnych (m.in. budżetów partycypacyjnych, referendum lokalnych, inicjatywy lokalnej) oraz wyniki badania na ogólnopolskiej próbie, w którym

pytano Polaków o ich opinie i doświadczenia związane z konsultacjami społecznymi i szerzej – z włączaniem obywateli w procesy decyzyjne. Naszym zdaniem oddzielnie należy przeanalizować doświadczenie m.st. Warszawy, które ma lepsze wyniki w zastosowaniu partycypacji obywatelskiej w porównaniu z innymi miastami państwa.

Cel artykułu. Celem opracowania jest identyfikacja instrumentów partycypacji obywatelskiej, zastosowane w praktyce innowacyjnego zarządzania m. st. Warszawy. Metodami badawczymi, którymi posłużono się w opracowaniu, są analiza poznawczo-krytyczna źródeł wtórnych.

Rys. 1. Główne instrumenty partycypacji obywatelskiej w praktyce innowacyjnego zarządzania m. st. Warszawy

Źródło: opracowanie własne

Wyniki badania i ich omawiania. W praktyce innowacyjnego zarządzania m. st. Warszawy istnieje dużo instrumentów partycypacji obywatelskiej, dzięki którym samorząd otrzymuje możliwość zdobycia wiedzy o potrzebach i problemach społecznych oraz poprawy odpowiednich decyzji podejmowanych w celu rozwoju miasta. Główne instrumenty partycypacji obywatelskiej m. st. Warszawy zostały przedstawione na rys. 1.

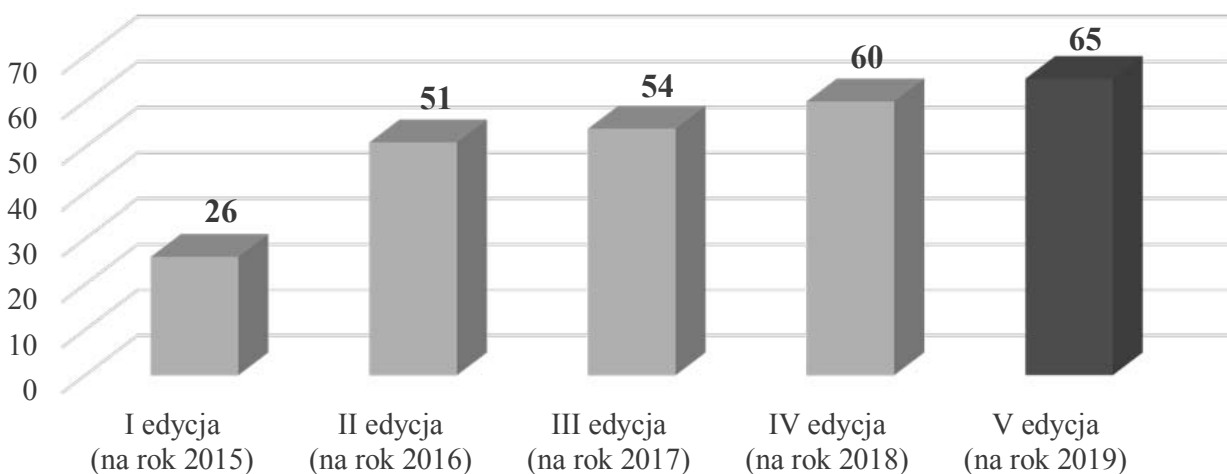
Inicjatywa lokalna to forma współpracy jednostek samorządu terytorialnego z ich mieszkańcami, w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej. Dlatego trzeba złożyć wniosek do urzędu miasta, aby wspólnie pomysł na konkretne, ważne dla społeczności przedsięwzięcie zrealizować. Zgłaszane pomysły na działania muszą wpisywać się w jeden z obszarów: działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; działalność charytatywna; działalność na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; promocja i organizacja wolontariatu; edukacja, oświata i wychowanie; działalność w sferze kultury fizycznej i turystyki, ochrony przyrody; działalność w sferze rewitalizacji. Wkład mieszkańców (jako wnioskodawców) może polegać na pracy społecznej, na wkładzie finansowym lub rzeczowym [6, s. 1]. Mieszkańcy realizują inicjatywę lokalną razem z urzędem miasta. W ramach swojego wkładu urząd może kupić materiały lub usługi, zapewnić wsparcie organizacyjne czy wypożyczyć sprzęt niezbędny do realizacji inicjatywy lokalnej.

W ramach inicjatywy lokalnej dzięki współpracy mieszkańców i urzędu miasta do końca 2017 r. zostało zrealizowanych 126 inicjatyw lokalnych [9]. Wspólnym mianownikiem wszystkich składanych wniosków były integracja i wzmacnianie wspólnot lokalnych.

Budżet partycypacyjny to instrument, który daje mieszkańcom wyjątkową możliwość współdecydowania o części budżetu Warszawy. W jego ramach warszawiacy mogą zgłaszać swoje pomysły, dyskutować o pomysłach innych mieszkańców, zagłosować i wybrać te, które wydają im się ciekawe lub potrzebne. Projekty wybrane przez mieszkańców w głosowaniu są realizowane przez władze miasta, na co zostają wydane środki z kasy miasta. Od 2015 r. w Warszawie dzięki projektom, które wygrały głosowanie można było wprowadzić wiele udogodnień – od remontów nawierzchni jezdni po stworzenie nowych placów zabaw. Niektóre biblioteki publiczne udało się zaopatrzyć w nowe książki, sfinansowano pracę instruktorów różnorodnych zajęć, zbudowano domki dla ptaków i owadów. Środki finansowe na realizację projektów wybranych przez mieszkańców w głosowaniu pochodzą z budżetów dzielnicowych. Nie są to więc dodatkowe fundusze, lecz jest to część budżetu dzielnicy przeznaczona do rozdysponowania bezpośrednio przez mieszkańców [6, s. 8].

Ogólnymi zasadami budżetu partycypacyjnego w Warszawie są [3]:

- każdy mieszkaniec Warszawy może wziąć udział – nie trzeba być pełnoletnim, nie trzeba być zameldowanym w stolicy,
- proces przebiega według ustalonych reguł, które są znane przed rozpoczęciem procesu,
- mieszkańcy decydują o tym, na co zostaną przeznaczone określone środki publiczne – zgłaszają pomysły, dyskutują o nich i wybierają w głosowaniu te, które uważają, że są potrzebne,
- wyniki głosowania są wiążące, miasto zobowiązało się zrealizować pomysły wybrane przez mieszkańców.

Rys. 2. Środki finansowe budżetu partycypacyjnego (porównanie), mln zł

Źródło: [1, 2, 12]

Przed rozpoczęciem kolejnej edycji, dzielnice przeznaczają na budżet partycypacyjny określoną kwotę ze swojego budżetu, zgodnie z wytycznymi Prezydenta m.st. Warszawy. Środki finansowe potrzebne na realizację pomysłów mieszkańców pochodzą z budżetów poszczególnych dzielnic. Nie są to więc dodatkowe pieniądze, tylko część budżetu dzielnicy przeznaczona do rozdysponowania bezpośrednio przez mieszkańców. Za Warszawą już cztery edycje budżetu partycypacyjnego, w których mieszkańcy stolicy zdecydowali o przeznaczeniu ponad 250 mln zł z budżetu miasta (rys. 2.).

W każdej dzielnicy powołano zespół ds. budżetu partycypacyjnego. Zespoły odgrywają znaczącą rolę w przebiegu budżetu partycypacyjnego, gdyż przygotowują rekomendacje dotyczące wyznaczenia obszarów oraz wydzielenia kwot przeznaczonych na realizację pomysłów mieszkańców. Opracowują również zasady ogólnodostępności, które będą musiały spełniać zgłaszane pomysły. W skład każdego zespołu wchodzi: do 6 mieszkańców, do 5 przedstawicieli organizacji pozarządowych, radni dzielnicy (po 1 z każdego klubu oraz 1 przedstawiciel radnych nienależący do żadnego z klubów), do 5 radnych osiedlowych, od 4 do 5 urzędników dzielnicowych, przedstawiciel młodzieżowej rady dzielnicy, przedstawiciel dzielnicowej rady seniorów [1].

Liczbę pomysłów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego w Warszawie (porównanie między edycjami) przedstawia rys. 3.

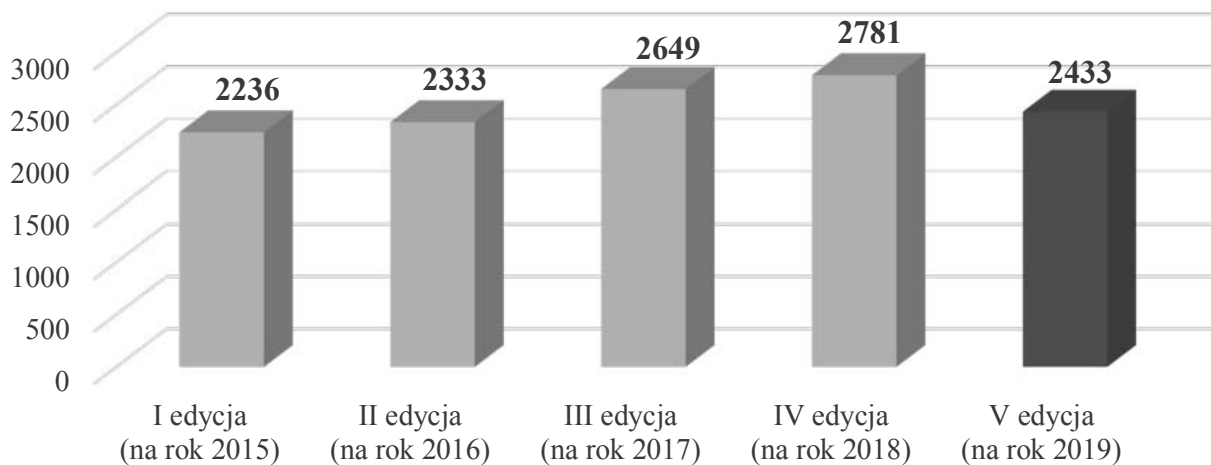
W IV edycji budżetu partycypacyjnego zgłoszonych zostało 2 781 pomysłów w wszystkich dzielnicach miasta, z czego pod głosowanie zostało poddanych 1808. Łącznie zostało oddanych 117 381 głosów, z czego 5% zostało oddanych w sposób tradycyjny

(z wykorzystaniem papierowych kart do głosowania), a 95% elektronicznie [8, s. 33]. Analizując wiek osób głosujących w budżecie partycypacyjnym na rok 2018, można zaobserwować, że najwięcej osób zaangażowanych w głosowanie było w wieku 25–44 lata. Jeżeli chodzi o płeć, to 60% osób głosujących stanowiły kobiety, a 40% mężczyźni.

W 2018 r. zrealizowano 881 pomysłów zgłoszonych przez 529 mieszkańców, za łączną kwotę 60 mln zł. Najwięcej projektów trafiło do realizacji w dzielnicy Bielany (91), najmniej w Wesołej (9) i Rembertowie (10). Najwięcej głosów z całej IV edycji uzyskały projekty „Wolskie lato filmowe” (3593 głosy) oraz „Bielanach Bielańska plaża nad Wisłą” (3443 głosy). Zwycięskim projektem o najwyższych kosztach realizacji został projekt „Wodny plac zabaw dla Białołęki” za 1 mln zł [8, s. 37].

W stolicy jest zarejestrowanych blisko 12 tys. organizacji pozarządowych, głównie stowarzyszeń i fundacji. Miasto ich wspiera dzięki udzieleniu *dotacji organizacjom pozarządowym*, zwłaszcza może zlecić realizację zadań publicznych organizacjom pozarządowym. Głównym trybem takiego zlecenia są *otwarte konkursy ofert*, przeprowadzane przez biura urzędu (zadania o charakterze ogólnomiejskim) oraz dzielnice Warszawy (zadania o charakterze dzielnicowym). Mogą to być działania z zakresu edukacji, kultury, pomocy społecznej, wspierania wspólnot lokalnych, ochrony i promocji zdrowia, czy też promocji i organizacji wolontariatu. Dzięki tej formule mogą być realizowane projekty artystyczne, imprezy sportowe, akcje charytatywne, kampanie społeczne oraz wiele innych pomysłów.

Oprócz tego, miasto może przyznać organizacji pozarządowej dotację na realizację zadania publicznego

Rys. 3. Liczba pomysłów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego (porównanie)

Źródło: [10, 11]

w trybie tzw. *małego grantu*. Kwota dofinansowania lub finansowania ze Źródków m.st. Warszawy takiego zadania nie może przekroczyć 10 000 złotych, a termin realizacji zadania nie może być dłuŹszy niŹ 90 dni. W ramach małych grantów realizowane były dotychczas np.: gry miejskie, konferencje, warsztaty i działania artystyczne, wydarzenia i konkursy sportowe [6, s. 10–11].

Uczestnictwo obywateli w Źyciu publicznym jest moŹliwe w *miejscach aktywności lokalnej* (MAL-e), które są otwarte na mieszkańców i ich inicjatywy. MAL-e to roŹnego typu miejsca, które oprócz swojej codziennej działalności (bycia np. domem kultury, bibliotekę, klubokawiarnię), wspierają lokalne pomysły i działania społeczne mieszkańców. One sprzyjają realizowaniu pomysłów mieszkańców, nawięzywaniu sąsiedzkich relacji oraz aktywnemu spędzaniu czasu wolnego w najbliższym otoczeniu. Robią to m.in. poprzez udostępnianie swojej przestrzeni na oddolne działania, podejmowanie współpracy z mieszkańcami i wspólne aktywizowanie sąsiadów. MAL-e to odpowiedź na brak przestrzeni, gdzie mieszkańcy mogą nieodpłatnie realizować swoje pomysły. Miejsca te wspierają lokalne działania bezpłatnie. MAL-e mogą m.in. nieodpłatnie udostępniać mieszkańcom prze-

strzeń i sprzęt potrzebny do działañ, współorganizować lokalne wydarzenia. Pracownicy i wolontariusze zwięzani z danym miejscem są otwarci na propozycje i potrzeby roŹnych mieszkańców [5].

Organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i firmy, które planują krótkie działania, mogą skorzystać także z miejskich lokali użytkowych. Jest to szansa na realizację ciekawych, spontanicznych działañ i oŹwienie okolicy. Aby skorzystać z *lokalu na krótkie działania* (zarówno komercyjne, jak i o charakterze niezarobkowym – takie jak np. wystawa, sesja fotograficzna, happening czy zbiórka darów) należy wystąpić z wnioskiem. Organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne i inne podmioty prowadzące działalność poŹytku publicznego mogą wynająć miejski *lokal użytkowy na preferencyjnych warunkach* [6, s. 19–20].

Miejskie Centrum Kontaktu Warszawa 19115 to pierwszy w Polsce zintegrowany system kontaktu pomiędzy mieszkańcami a samorządem. Jako jeden z niewielu na świecie zapewnia mieszkańcom całodobowy kontakt z urzędem przez siedem dni w tygodniu, za pośrednictwem kilku kanałów kontaktu: telefonu – 19115, portalu internetowego – www.warszawa19115.pl, e-maila, czatu oraz mediów

Tabela 1

Instytucje współpracy władzy miejskiej z organizacjami pozarządowymi

Instytucja	Działalność
Warszawska Rada Działalności PoŹytku Publicznego	Warszawska Rada Działalności PoŹytku Publicznego to ciało konsultacyjne i opiniodawcze, którego główną rolę jest wyrażanie opinii w sprawie dokumentów dotyczących współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz sfery zadań publicznych wymienionych w art. 4 ust. 1 (ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności poŹytku publicznego i o wolontariacie, poruszanie waŹnych kwestii dotyczących współpracy organizacji pozarządowych i Urzędu. W skład Rady wchodzi 20 osób (przedstawiciele organizacji pozarządowych, radni miasta i urzędnicy).
Komisje Dialogu Społecznego (KDS)	KDS to tematyczne grupy inicjatywno-doradcze tworzone przez organizacje pozarządowe oraz m.st. Warszawę. KDS-y są podstawowym partnerem miasta w wypracowywaniu rozwiązań w poszczególnych dziedzinach zadań publicznych naleŹących do m.st. Warszawy. Do zadań KDS naleŹą także opiniowanie projektów aktów prawnych zwięzanych z priorytetowymi zadaniami publicznymi Urzędu Miasta oraz opiniowanie tematów zadań konkursowych. Przedstawiciele KDS biorą udział w komisjach konkursowych rozpatrujących oferty o przyznanie dotacji oraz w pracach zespołów do spraw oceny wniosków o małe granty. Wspólnie dyskutują o waŹnych dla miasta sprawach dotyczących współpracy organizacji pozarządowych z samorządem. Rada opiniuje również waŹne dokumenty miejskie.
Dzielnicowe Komisje Dialogu Społecznego (DKDS)	DKDS to dzielnicowe grupy inicjatywno-doradcze tworzone przez organizacje pozarządowe i dzielnice m.st. Warszawy. DKDS-y są podstawowym partnerem miasta w wypracowywaniu rozwiązań w poszczególnych dzielnicach m.st. Warszawy. DKDS skupia przedstawicieli roŹnych organizacji pozarządowych działających na rzecz społeczności lokalnej danej dzielnicy. Dzięki ich współpracy łatwiej dzielnicy określać potrzeby mieszkańców oraz planować działania na nie odpowiadające.
Stołeczne Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych (SCWO)	SCWO to kompleksowy i bezpłatny system wsparcia dla warszawskich organizacji pozarządowych. Ze wsparcia skorzystać może każda organizacja pozarządowa, działająca na terenie Warszawy. Wsparcia w ramach SCWO udziela 5 organizacji: Stowarzyszenie BORIS, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, Stowarzyszenie KLON/JAWOR, Federacja Mazowia oraz Centrum Szpitalna. W swoich siedzibach oferują bezpłatne szkolenia i seminaria, konsultacje, doradztwo prawne i księgowość oraz sale na spotkania i miejsca do pracy. Po pomoc mogą się zgłosić zarejestrowane oraz nowopowstałe organizacje pozarządowe. SCWO wspiera także Komisje Dialogu Społecznego oraz Dzielnicowe Komisje Dialogu Społecznego, a także warszawskich urzędników współpracujących z organizacjami pozarządowymi.

Źródło: [6, s. 27–29]

społecznościowych. Takie rozwiązanie daje mieszkańcom możliwość uzyskania kompleksowej i jednolitej informacji dotyczącej usług świadczonych przez urząd i miejskie jednostki organizacyjne.

Dzięki platformie internetowej „*Otwarta Warszawa*” aktywni mieszkańcy mogą dzielić się z urzędem miasta swoją wizją, projektami i pomysłami na zmienianie Warszawy. Nowoczesna metoda włączania mieszkańców w tworzenie miasta, którą tu zastosowano, nosi nazwę crowdsourcingu [6, s. 23]. Crowdsourcing, polegający na poszukiwaniu rozwiązań problemów wśród społeczności internetowej zalecany został samorządom jako najbardziej innowacyjna z form angażowania mieszkańców. Włącza mieszkańców stolicy i pozwala władzom korzystać z kreatywnego zasobu zgłaszanych pomysłów w procesach zarządzania miastem.

Jeszcze jedną formą dialogu między urzędem dzielnicy lub miasta a mieszkańcami są *konsultacje społeczne*. W ich ramach mieszkańcy mogą wyrazić opinie na temat różnych ważnych dla nich kwestii. Celem konsultacji jest nie tylko poinformowanie mieszkańców o planowanych zmianach, lecz przede wszystkim dowiedzenie się, co myślą na ich temat – zebranie pomysłów lub uwag. Najczęściej z mieszkańcami konsultuje się kwestie dotyczące planów zagospodarowania przestrzennego i nowych inwestycji. Dzięki konsultacjom społecznym mieszkańcy Warszawy mieli możliwość wypowiedzenia się m.in. o: „Programie rozwoju tras rowerowych Warszawy do roku 2020”, miejscu aktywności lokalnej na Białołęce, urządzeniu placu zabaw w Śródmieściu, czy

też o tym, jak wyglądać będzie Park Wiecha i jego okolice [6, s. 24–25].

Dobrym wzorem współpracy władz miejskich z organizacjami trzeciego sektora są Warszawska Rada Działalności Pożytku Publicznego, Komisje Dialogu Społecznego, Dzielnicowe Komisje Dialogu Społecznego, Stołeczne Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych. O ich działalności zostało określono w tab. 1.

Wnioski. Podsumowując, partycypacja obywatelska jest istotnym mechanizmem poprawy zarządzania miastem, ponieważ tworzy możliwość aktywizowania obywateli w życiu publicznym, zdobycia wiedzy o potrzebach i problemach społecznych oraz poprawy odpowiednich decyzji podejmowanych przez władze miejskie, podjęcia współodpowiedzialności za wzajemnie uzgodnione programy działań, zwiększenia kontroli działań władzy i w tym wyniku możliwe budowanie zaufania do władz miejskich.

Zaangażowanie mieszkańców i organizacji trzeciego sektora m. st. Warszawy do spraw publicznych odbywa się dzięki takim instrumentom jak: inicjatywa lokalna, budżet partycypacyjny, dotacje dla organizacji pozarządowych, miejsca aktywności lokalnej, Otwarta Warszawa, Miejskie Centrum Kontaktów Warszawa 19115, konsultacje społeczne i in. Z analizy wymienionych wyżej instrumentów wynika, iż dobrze przeprowadzone odpowiednie przedsięwzięcia pozwalają na kształtowanie skutecznych relacji „obywatele – władza samorządowa”, nabierając większego zaufania do siebie nawzajem. Oprócz tego, to umożliwia także tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju miasta.

Literatura:

1. Budżet partycypacyjny – start piątej edycji / Urząd m.st. Warszawy. URL: <http://www.um.warszawa.pl/aktualnosc/bud-et-partycypacyjny-start-pi-tej-edycji>.
2. Budżet partycypacyjny rozstrzygnięty. Więcej projektów, mniejsza frekwencja. URL: <https://warszawa.onet.pl/warszawa-budzet-partycypacyjny-rekordowa-liczba-projektow/kd1mfzn>.
3. Co to jest budżet partycypacyjny? URL: <https://twojbudzet.um.warszawa.pl/co-to-jest-bud-et-partycypacyjny>.
4. Europejska, K. (2011). Miasta przyszłości – Wyzwania, wizje, perspektywy. Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej, Luksemburg.
5. Miejsca Aktywności Lokalnej / Zespół Wzmacniania Wspólnoty Lokalnej Centrum Komunikacji Społecznej m.st. Warszawy. URL: <https://inicjatywa.um.warszawa.pl/mal>.
6. Niezbędnik aktywnych mieszkańców / Zespół Wzmacniania Wspólnoty Lokalnej Centrum Komunikacji Społecznej m.st. Warszawy. URL: http://inicjatywa.um.warszawa.pl/sites/inicjatywa.um.warszawa.pl/files/NIE-ZB%C4%98DNIK_wersjaIII_czerwiec_2016.pdf.
7. Raport „O partycypacji. Podsumowanie badań i analiz dotyczących partycypacji obywatelskiej w Polsce”. URL: https://stocznia.org.pl/app/uploads/2016/09/Stocznia_raport-o-partycypacji.pdf.
8. Raport z konsultacji społecznych z mieszkańcami m.st. Warszawy w zakresie budżetu partycypacyjnego na rok 2018. URL: http://twojbudzet.um.warszawa.pl/sites/twojbudzet.um.warszawa.pl/files/raport_z_konsultacji_bp2018.pdf.
9. Sprawozdanie z realizacji zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej w 2017 r. / Zespół Wzmacniania Wspólnoty Lokalnej Centrum Komunikacji Społecznej m.st. Warszawy. URL: <https://inicjatywa.um.warszawa.pl/sites/inicjatywa.um.warszawa.pl/files/SPRAWOZDANIE%20INICJATYWY%20LOKALNE%20W%202017.pdf>.

10. W 5. edycji warszawiacy zgłosili 2433 pomysły. URL: <https://twojbudzet.um.warszawa.pl/aktualnosci/wydarzenia/w-5-edycji-warszawiacy-zg-osili-2433-pomys-y>.

11. Warszawiacy zgłosili 2782 pomysły. URL: <https://twojbudzet.um.warszawa.pl/aktualnosci/wydarzenia/warszawiacy-zg-osili-2782-pomys-y>.

12. Zasady V edycji budżetu partycypacyjnego. URL: <http://twojbudzet.um.warszawa.pl/aktualnosci/wydarzenia/zasady-v-edycji-bud-etu-partycypacyjnego>.

ІНСТРУМЕНТИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПАРТИЦИПАЦІЇ В ПРАКТИЦІ ІННОВАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ВАРШАВИ

Громадянська партиципація стає важливим елементом інноваційного управління міст у Польщі. Метою статті є ідентифікація інструментів громадянської партиципації у Варшаві. Було проаналізовано такі інструменти, як місцева ініціатива, бюджет участі, дотації для неурядових організацій, місця локальної діяльності, громадські консультації та інші.

Ключові слова: громадянська партиципація, інноваційне управління, міська політика, місцева ініціатива, бюджет участі, Варшава.

CIVIL PARTICIPATION TOOLS IN INNOVATIVE URBAN MANAGEMENT PRACTICE OF WARSAW

Civic participation is becoming an important element of innovation management of cities in Poland. The purpose of the article is to identify the civil participation tools in Warsaw. The following tools were analyzed: local initiative, participation budget, grants for non-governmental organizations, places of local activities, public consultations and others.

Key words: civil participation, innovative urban management, urban policy, local initiative, participation budget, Warsaw.